

Gençlik ve Spor Bakanlığı

**Gençlik Projeleri Destek Programı 2020-1 kapsamında
Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından
desteklenmektedir.**

OTİZMDE PROBLEM DAVRANIŞLAR VE DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME YÖNTEMLERİ

Psikolog Fatih GÜNDÜZ
Otizm Vakfı Özel Eğitim Kurum Müdürü

PROBLEM DAVRANIŞ NEDİR?

Bireyin sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyen, öğrenmesine engel olan, kendisine ve çevresine zarar veren davranışlardır.

ÖLÇÜTLER:

- Bireyin diğer çocuklarla sosyalleşmesini ve akranları tarafından kabul görmesini engellemesi
- Bireyin arkadaşlarına veya araç gereçlere zarar vermesi
- Bireyin öğrenmesini engellemesi
- Bireyin etkinliklere, oyunlara ya da derse katılımını reddetmesi

DAVRANIŞIN TAŞIDIĞI ÖZELLİKLER

- ✓ **YAŞA UYGUNLUK**
- ✓ **GÖRÜLME SIKLIĞI**
- ✓ **GERÇEKLEŞME DURUMU
(PLANLI/TESADÜFİ)**
- ✓ **ÇEVRESİNİ ETKİLEME DERECESİ**

OSB OLAN BİREYLERDE SIK KARŞILAŞILAN PROBLEM DAVRANIŞLAR

- **KENDİSİNE YA DA BAŞKALARINA KARŞI SALDIRGAN DAVRANIŞLAR SERGİLEME:**

Kafasını duvara vurma, kendi kafasına vurma, ısırma

- **İSTEKLERİ REDDETME, GÖRMEZDEN GELME**

Etkinlik için hazır olması istendiğinde hazırlanmaması, yerine getirmemesi

- **SOSYAL OLARAK UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLAR SERGİLEME:**

Küfür etme, başkalarına izinsiz dokunma, sözel saldırganlık içeren kelimeler

- **KENDİNİ UYARICI DAVRANIŞLAR SERGİLEME**

Sallanma, etrafında dönme, zıplama, kollarını çırpma

PROBLEM DAVRANIŞLARI TETİKLEYEN DURUMLAR NELERDİR

- İLETİŞİM BECERİLERİNDEKİ YETERSİZLİKLER
- SOSYAL ETKİLEŞİM BECERİLERİNDEKİ YETERSİZLİKLER
- SOSYAL İPUÇLARINI ANLAMA VE TEPKİ VERMEDEKİ YETERSİZLİKLERİ
- YİNELEYİCİ HAREKETLER (BEDEN VE EL HAREKETLERİ)

- RUTİN VE RİTÜELLERİNDEKİ DEĞİŞİKLER
- ETKİNLİKLER ARASI GEÇİŞ
- DUYUSAL OLARAK AŞIRI YÜKLENME
- DUYUSAL DUYARLILIK
- YORGUNLUK VE UYKU PROBLEMLERİ
- OTİZME EŞLİK EDEN DİĞER DURUMLAR

BU DAVRANIŞLAR NEDEN ORTAYA ÇIKIYOR?

PROBLEM DAVRANIŞLARIN İŞLEVLERİ

- *SOSYAL İLGİ VE DİKKAT ÇEKME*
- *BİR GÖREVDEN KAÇMA YA DA KAÇINMA*
- *BİR NESNE – DURUM ELDE ETME*
- *DUYUSAL UYARAN ELDE ETME*

DAVRANIŞIN İŞLEVİNİ NASIL BELİRLEYEBİLİRİZ?

ÖNCÜL – DAVRANIŞ – SONUÇ KAYDI

- Olumlu ve olumsuz davranışlar bir bağlam içerisinde ortaya çıkar.
- Davranışın sergilendiği ortam ve davranışın öncesi; öncül, davranıştan sonra çocuğun elde ettikleri ise sonuç olarak isimlendirilir.
- Bir davranışı değiştirmek istiyorsak ‘’öncülü ya da sonucu’’ değiştirmemiz gerekmektedir.

PROBLEM DAVRANIŞLARIN AZALTILMASI

❖ ÖNCELİKLİ PROBLEM DAVRANIŞI BELİRLEME

- Bir çocukta değiştirmek, azaltmak ya da ortadan kaldırmak istediğiniz birden fazla davranış olabilir.
- Bunların hepsine aynı anda müdahale etmek çok mümkün olmayabilir.
- Bu nedenle var olan davranışlar arasından en çok problem yaratanı, çevreyi en çok rahatsız edeni ya da öğrenmeyi en fazla etkileyeni seçmeliyiz.

❖ *PROBLEM DAVRANIŞI TANIMLAMA*

- Davranışın “ölçülebilir ve gözlemlenebilir” olarak yazılmasını ifade eder.
- Bir davranışı gözlenebilir ve ölçülebilir olarak tanımlamanız için kendinize “çocuk ne yapıyor?” sorusunu sorun. Bu soruya verdiğiniz yanıt davranışın gözlenebilir ve ölçülebilir yanıtı olacaktır.

❖ *HEDEF DAVRANIŞA YÖNELİK VERİ TOPLAMA*

- Davranışın ortaya çıktığı ve çıkmadığı ortamlar, davranışın miktarı, davranış ile ilişkili olabilecek diğer faktörler ve davranışın işlevi hakkında veri toplanır.
 - ✓ Davranış ne kadar sıklıkla ortaya çıkıyor ve ne kadar devam ediyor?
 - ✓ Davranış genellikle nerede ortaya çıkıyor ve nerede hiç çıkmıyor?
 - ✓ Davranış ortaya çıktığı zaman, davranıştan sonra çocuk ne elde ediyor? Davranışa yönelik tepkilere karşılık olarak ne yapıyor?

❖ ***DAVRANIŞI ÖLÇME***

- Bir davranışı değiştirmek için herhangi bir yöntem kullanmak için davranışın ölçülmesi gereklidir.
- Uygulama öncesi ve uygulama sırasında davranış sürekli ölçülerek davranışta değişme olup olmadığı, yönteminizin davranış üzerinde etkili olup olmadığını gösterir.
- **Sıklık:** Davranışın belirli bir sürede kaç kere sergilendiği
- **Süre:** Davranışın ne kadar süre sergilendiği
- **Şiddet:** Davranışın yarattığı etki

Hedef Davranış		Tarih	
Gözlenen:			
Gözleyen:			
	Evet	Hayır	Yorum
İşlevsel mi?			
Pekiştireç sağlayıcı mı?			
Önkoşul niteliğinde mi?			
Başka ortamlara girmeyi kolaylaştırır mı?			
Kişilerarası ilişkilerde kolaylık sağlar mı?			
Yaşa uygun mu?			
Bağımsız yaşama katkı sağlar mı?			
Azaltılmak istenen bir davranışsa alternatifi var mı?			
TOPLAM			

❖ *ÖNCÜL - DAVRANIŞ - SONUÇ (ÖDS) İLİŞKİSİNİ BELİRLEME*

- Davranışın nerede, hangi durumlarla, kimlerin yanında ortaya çıktığını, davranış sonrasında neler olduğunu belirleyebilmek için **öncül-davranış-sonuç** ilişkisini belirlememiz gerekir.
- ÖDS ilişkisini inceleyerek davranışın hangi durumlarda ve koşullarda tekrar ortaya çıkacağını tahmin edebiliriz.

KAYIT TEKNİKLERİ

1. ABC kaydı
2. Kalıcı davranış ürünü kaydı
3. Fotoğraf ve video ile kayıt
4. Kontrol listeleri ile davranış kaydı

1. ABC KAYDI

- Davranış öncesi ve sonrasında neler olup bittiğine ilişkin, ayrıntılı biçimde veri toplamak için doğrudan gözlemlere yer veren kayıt türüdür. ABC kaydı ile hedef davranışa/davranışlara karar verilir.

ABC KAYIT FORMU ÖRNEĞİ

Öğrencinin adı:
Gözleyenin adı:

Tarih:
Süre:

Ortam	Davranış öncesi	Davranış	Davranış sonrası
	Çocuklar yerlerinde oturuyorlar. Y:öğr. “Günaydın Ayşe” dedi.	Ayşe sınıfa girdi. Ayşe yerine oturmadı. Masanın altına yattı.	Y.öğr. Gelip yerine oturmasını söyledi.

2. KALICI DAVRANIŞ ÜRÜNÜ KAYDI

- Çocuğun davranışının sonuçlarının en azından bir süreliğine ortada olduğu ve sonuçların kolayca fark edilebildiği türde olan davranışlar için uygundur. Bu veri toplama sistemi kalıcı ürün kaydı olarak tanımlanır.
- Kalıcı ürün kaydında bir davranış sergilenir; bu davranışın sonuçları en azından bir süreliğine ortadadır ve gözlem yapan kişi bu sonuçları görerek kayıt tutar. Davranışın sonuçlarının hemen kaybolduğu davranışlar için uygun değildir.

Kalıcı ürün kaydı yapılabilecek davranışlara örnekler:

- Oturma odasında bırakılan eşya/giysi sayısı
- Bulaşıkların yıkanıp yıkanmadığı
- Oyuncakların yere atılıp atılmadığı
- Lambaları söndürülüp söndürülmediği
- Halının ya da yatağın ıslatılıp ıslatılmadığı
- Çocuğun saçını tarayıp taranmadığı

Önemli Not: Bir davranışı kayıt etmek için harcadığınız çaba o davranışı gerçekten değiştirme isteğiniz ile yakından ilgilidir.

3. FOTOĞRAF VE VIDEO İLE KAYIT

- Zaman zaman kalıcı ürünlerin daha da kalıcılığını sağlamak amacı ile fotoğraflar ve video kayıtları kullanılabilir.
- Örneğin: Tırnak yeme davranışını değiştirmeyi hedefliyorsanız. Düzenli aralıklarla öğrencinin ellerinin fotoğrafını çekebilirsiniz. Tırnak boyunu cetvelle ölçerek kayıt eder. Fotoğraf kanıtlarını kullanabilirsiniz.
- Bir başka örnek olarak öğrencilerin legolarla yaptıkları ürünleri fotoğraflayabilirsiniz.

4. KONTROL LİSTELERİ İLE DAVRANIŞ KAYDI

- Öğretmenler tarafından kolayca kullanılabilir.
- Ancak kontrol listeleri oluşturulurken davranış yaptı/yapmadı, doğru/yanlış, uygun/uygun değil gibi kategorilere ayrılmalıdır. Özellikle güvenlik gerektiren işlerin kaydında uygundur.
- Çocukları kendi odalarını ya da masalarını temizlemeleri, bir tabağa yerleştirilecek yiyecekleri yeri ve sırası (yiyecek hazırlama) gibi davranışlar kayıt edilebilir.

DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME YÖNTEMLERİ

- Bazı problem davranışlar ortamı/çevreyi, çocuğunuzun özellikleri ve gereksinimlerine göre düzenlemek ya da öcüllerde çok etkili olacağını düşündüğünüz değişiklikler yapmanıza olanak sağlayan stratejilerin kullanılmasıyla önlenemeyebilirler.
- Bu durumda problem davranışları, davranış sonucunu değiştirerek azaltabilir ya da kontrol edebilirsiniz.

DAVRANIŞ DEĞİŞTİRME PROGRAMI BASAMAKLARI

- Problem davranışın varlığını belirleme
- Problem davranışı ölçümleme (Süre, Sıklık v.b durumları gözlem, görüşme yoluyla ölçme)
- Amacı açıkça belirleme, yazma
- Başlama düzeyi verilerini toplama
- Sağaltımı planlama
- Sağaltım planını uygulama
- İlerlemeleri düzenleme

UYGUN DAVRANIŞLARIN ARTTIRILMASI

PEKİŞTİRME

- İzlediği davranışın gerçekleşme olasılığını arttıran veya davranışın sürmesini sağlayan uyarıların ortama eklenmesi veya çekilmesi sürecine *pekiştirme* denir.

İki türü vardır;

- Olumlu pekiştirme
- Olumsuz pekiştirme

Olumlu pekiştirme

- *Olumlu pekiştirme*, bir davranışı izleyen durumda ortama bir uyarının eklenmesiyle o davranışın ileride yapılma olasılığının arttırılmasıdır.
- Olumlu pekiştirmede yer alan uyarana *pekiştirici uyarın* ya da *pekiştireç* adı verilir.

Pekiştireçler iki başlık altında incelenebilir

- Öğrenilmemiş pekiştireçler (birincil pekiştireçler):

Doğal olarak oluşur ve öğrenilmeleri gerekmez. Birincil pekiştireç örnekleri; Su, yiyecek, uyku, gibi temel hayatta kalma ihtiyaçlarını karşılayan şeyleri içerir.

- Öğrenilmiş pekiştireçler (ikincil pekiştireçler):

Öğrenme ile edinilir. Örneğin aferin ikincil pekiştireçtir.

Olumsuz Pekiştirme

Bir davranışı izleyen durumda ortamdaki itici uyarının çekilmesiyle, o davranışın yapılma olasılığını artırılmasıdır. Örneğin: Açık pencereden gelen gürültünün işe dikkat davranışını engellemesi durumunda pencerenin kapatılması ile bu davranışın artması olumsuz pekiştirme değildir.

Ortamda bir itici uyarının varlığını gerektirdiği için eğitim ortamlarında sıkça yer verilmesi uygun değildir. Çünkü olumsuz pekiştirme itici uyarı üzerinde yoğunlaşır. Dolayısıyla kaçma ve kaçınma davranışlarını artırır.

Pekiştirme Tarifeleri

Pekiştirme kurallarından birisi de etkili pekiştirme tarifelerinin kullanılmasıdır. Pekiştirme tarifeleri şöyle gruplanır:

1.Sürekli pekiştirme

2.Aralıklı pekiştirme

a.Oranlı pekiştirme

a-1 Sabit oranlı pekiştirme (SOP)

a-2 Değişken oranlı pekiştirme (DOP)

b.Sürekli pekiştirme

b-1 Sabit süreli pekiştirme (SSP)

b-2 Değişken süreli pekiştirme (DSP)

1. Sürekli pekiştirme

- Davranışın her oluşmasının pekiştirilmesidir.

2. Aralıklı pekiştirme

a) Oranlı Pekiştirme

a-1 Sabit oranlı pekiştirme

- Sabit bir oran belirlenir. Davranış belirlenen oranda gerçekleştiğinde pekiştireç sunulur.

Örneğin: SOP2 ile pekiştirilen bir davranışta;

2. 4. 6. davranışlar pekiştirilir.

a-2 Değişken oranlı pekiştirme

Davranışı pekiştirmek üzere bir oran belirlenir ve bu oran değişken olarak uygulanır. Örneğin; Çocuğun “lütfen” deme davranışı DOP3 ile pekiştiriliyorsa, ilk üç davranıştan herhangi biri, ikinci üç davranıştan herhangi biri gelişigüzel pekiştirilir. Uygulayıcı açısından bu tarifeni uygulanması zordur. Ancak pekiştireci ne zaman geleceği açıkça belli olmadığı için davranışın kalıcılığını sağlamada etkilidir.

LLL/LLL/LLL/LLL (lütfen deme)
+ + + + (pekiştirme oranı)

b) Süreli pekiştirme

Süreli davranışlarda, davranışın süresi artırılmak istendiğinde belli bir zaman aralığı içinde davranışın gerçekleşmesi pekiştirilir.

b-1 Sabit süreli pekiştirme

Sabit bir zaman aralığı içinde davranışın gerçekleşmesi pekiştirilir. İki şekilde uygulanabilir. Örneğin: Ali yerinde oturma davranışı için SSP5 ile pekiştiriliyor olsun. Ali 9.00’da derse gelir ve yerine oturur. 9.05’te pekiştireç kazanır. Davranış devam ederse 9.10 ve 9.15’de de pekiştireç kazanabilir. Bir başka uygulama biçiminde, Ali 9.00-9.05 arasında yerinde oturduğu için 9.05’te pekiştireç kazanır, fakat 9.07 ‘de yerinden kalkar. 9.09 da yeniden oturur. 5 dakikalık pekiştirme süresi 9.09 dan başlar yani hiç yerinden kalkmazsa 9.14’de pekiştireç kazanabilir.

b-2 Değişken Süreli Pekiştirme

Davranışın pekiştirilme süreleri değişkendir.

Davranışın belirlene zaman aralığı içinde geişigüzel pekiştirilmesini içeri Örneğin DSP15 uygulanıyorsa. 15 dakikanın ortasında , başında, sonunda pekiştireç sunulur. Örneğin 9. dakikada, 17. dakikada, 35. dakikada v.b.

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARIN AZALTILMASI

- ***Uygun olmayan davranış***, bireyin hem kendisi hem de çevresine zarar veren ve bireyin sosyal yaşama uyumunu zorlaştıran davranışlar olarak tanımlanabilir.
- ***Davranışları azaltma teknikleri***, bir davranışın ileride oluşma olasılığını azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla kullanılan teknikleri ifade eder.

- Davranışın azaltılması gerektiğine karar vermek için *sıklık, süre, yoğunluk ve bekleme süresi* olmak üzere dört farklı davranış özelliğine dikkat etmek gerekir.
- Bir başka deyişle bir davranışın süresi, sıklığı, yoğunluğu ve davranışa başlama süresi azaltılabilir.

- **Sıklık:** Bir davranışın belirli bir süre içinde yapılma sayısı değerlendirilir. Örneğin; bir öğrenci ders süresince 5 kez tuvalete gidiyorsa sık yapılan ve sıklığı azaltılması gerekli bir davranış olarak ifade edilebilir.
- **Süre:** Bazı davranışlar sayılamaz ancak süresi değerlendirilebilir. Bu durumda süre dikkate alınır ve davranışın oluşum süresi azaltılabilir. Örneğin; öğrenci tahtayı 1 dakikada silmesi gerekirken 5 dakikada işini bitiriyordur. O halde tahtayı silme süresi azaltılabilir.

- ▶ **Yoğunluk:** Oluşan davranışın şiddeti ya da gücüyle ilgilidir.örneğin; öğrenci defterini öyle güçlü bastırarak siliyordur ki sayfası deliniyordur. Burada silgiyi kullanma şiddeti azaltılabilir.
- ▶ **Bekleme süresi:** Davranışın başlaması için verilen yönerge sonucunda davranışın başlamasına kadar geçen sürenin uygunluğu değerlendirilir. Örneğin; öğrenci zil çaldıktan 5 dakika sonra sınıfa girmektedir. Öğrencinin sınıfa girme süresi azaltılabilir.

***UYGUN OLMAYAN
DAVRANIŞLARI
AZALTMA DA OLUMLU
YAKLAŞIMLAR***

▶ İlimlilik sıralaması

En ılımlı

En az ılımlı

Davranış azaltma teknikleri

- * Uygun olmayan davranışın ortaya çıkmasını önleme
- * Ayrımlı pekiştirme
- * Sönme
- * Tepkinin bedeli
- * Mola
- * Aşırı düzeltme
- * Bedensel ceza

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLARI ÖNLEME

- ▶ Uygun olmayan davranışla ilgili çevresel koşulları belirlemek ve bu koşulları değiştirmek davranışları azaltabilir. Uygulayıcı davranışı izleyerek davranış öncesindeki ön uyaranları kontrol ederek davranışın oluşumunu engelleyebilir.
- ▶ Ayrıca davranışın sonuçları da davranışın artmasına neden olabilir. Davranış sonucundaki uyaran pekiştirici özellik taşıyıp taşımadığı da göz önünde bulundurulmalı.

AYRIMLI PEKİŞTİRME

❖ Dört başlık altında inceleyebiliriz.

1. UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ
2. ALTERNATİF DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ
3. AZALAN DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ
4. DİĞER DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ

1. UYUŞMAYAN DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ

- Uygun olmayan davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan uygun bir davranışın seçilmesi ve pekiştirilmesi; uygun olmayan davranıştan ise pekiştirmenin geri çekilmesi sürecidir.
- Problem davranışın yerine geçebilecek güçlü ve etkili olan uyuşmayan davranış seçilmeli, bu davranış problem davranışın işlevini tam olarak görmelidir.
- *Uyuşmayan davranış problem davranışla aynı anda yapılması mümkün olmayan davranıştır.*
- Müdahale sırasında, çocuk uyuşmayan davranışı her sergilediğinde güçlü bir pekiştireç ile ödüllendirilir. Problem davranış sergilendiğinde görmezden gelinir.

2. ALTERNATİF DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ

- Uygun olmayan davranışın alternatifi olan bir davranışın seçilmesi ve pekiştirilmesi, uygun olmayan davranıştan ise pekiştirilmenin geri çekilmesi sürecidir.
- Müdahale sırasında, çocuk uyuşmayan davranışı her sergilediğinde güçlü bir pekiştireç ile ödüllendirilir. Problem davranış sergilendiğinde görmezden gelinir.

3. AZALAN DAVRANIŞLARIN PEKİŞTİRİLMESİ

- Problem davranışın yavaş yavaş azaltılmasını sağlayan bir müdahale yöntemidir.
- Bazı davranışlar az sayıda sergilendiğinde problem olmayabilir; ancak fazla sayıda sık sık sergilendiğinde problem davranışa dönüşebilir.
- Davranışların kabul edilebilir düzeyi anne-baba ya da eğitimci tarafından belirlenir.

4. DİĞER DAVRANIŞLARIN AYRIMLI PEKİŞTİRİLMESİ

- Sıfır sayıda sergilenen davranışın ödüllendirilmesi olarak adlandırılır.
- Bu uygulama genellikle tehlikeli olan, diğerlerini rahatsız eden ve çok sayıda sergilenen davranışların azaltılması amacıyla kullanılır.
- Çocuğun belirlenen bir süre içerisinde problem davranışı hiç sergilememesinin pekiştirilip bir kez bile sergilenme pekiştirilmemesidir.
- Müdahale için tepkinin ortaya çıkması arasında geçen zaman dilimi, başka bir ifadeyle tepkiler arası zaman hesaplanır.

ÖRNEK DAVRANIŞ:

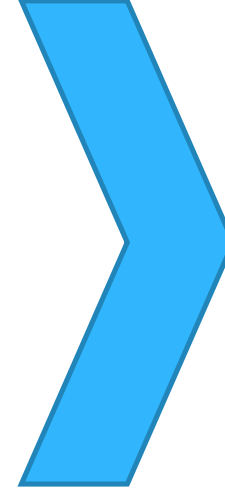

SÖNDÜRME

- Problem davranışı görmezden gelmedir.
- Söndürme uygulaması ÖDS analizi sonucunda problem davranışın dikkat elde etmeye yönelik olarak gerçekleştirildiği durumlarda söz konusu pekiştirecin geri çekilmesidir.
- Problem davranış görmezden gelinirken, uygun olan/istendik davranışlar mutlaka ödüllendirilir.

- ☐ DAVRANIŞ TOLERE EDİLEBİLİR Mİ?
- ☐ DAVRANIŞTA MEYDANA GELEBİLECEK ARTIŞ TOLERE EDİLEBİLİR Mİ?
- ☐ DAVRANIŞI İZLEYEN PEKİŞTİREÇLER BİLİNİYOR MU?
- ☐ PEKİŞTİRME GERİ ÇEKİLEBİLİR Mİ?
- ☐ PEKİŞTİRME İÇİN ALTERNATİF DAVRANIŞLAR VAR MI?

EVET

SÖNDÜRME PATLAMASI

- Söndürmenin olası etkilerinden bir diğeri **söndürme patlamasıdır.**
- ❖ Pekiştirmenin geri çekilmesiyle davranışın **sıklığında ya da şiddetinde hızlı bir artışın ya da davranışta çeşitlenmenin ortaya çıkması** durumudur.

Sönme Tekniğini Uygularken İzlenecek Basamaklar

- ▶ Hedef davranışı izleyen bütün pekiştireçler belirlenir.
- ▶ Hedef davranışı izleyen bütün pekiştireçler geri çekilir.
- ▶ Hedef her yapıldığında görmezden gelinir.(TUTARLI OL)
- ▶ Sönme uygulaması süresince uygun davranışları pekiştir.
- ▶ Kendiliğinden geri gelme ve sönme patlaması yaşandığında tutarlı ol.
- ▶ Uygulayıcı dikkatinin uygun davranışlar üzerinde olduğunu göster ve öğret.

Sönmede Dikkat Edilmesi Gerekenler

1. Davranış her yapıldığında görmezden gelinmelidir.
2. Uygulayıcı ve çocukla ilgili diğer kişilerin de birbirleriyle tutarlı olması kesinlikle şarttır.
3. Pekiştirme kaynağı kontrol edilemiyorsa, sönme etkili bir yöntem olmayabilir.

Sönmenin Avantajları;

Sönme, sözel ya da bedensel zorlama kullanmaksızın uygun olmayan davranışların azaltılmasında etkili olabilir.

..Sönme, bir ceza uygulaması değildir...

Uygun olmayan davranış görmezden gelinirken uygun olan davranışların pekiştirilmesi sönme sürecinin en önemli ögesidir.

TEPKİNİN BEDELİ

- Tepkinin bedeli, uygun olmayan davranışı izleyen biçimde, elde ettiği ödüllerin (yıldız, gülen yüz) geriye alınmasıdır.
- **Örn:** Sınıf başkanlığını elinden alma,
Müzik dersinde şarkı söyletmeme
Sınıf defterini imzalatmaya götürmeme vs.

Tepkinin Bedelinin Avantajları;

- Sembol pekiştirme ve diğer olumlu pekiştirme uygulamaları ile birlikte kullanılabilir.
- Evde ve okulda kolayca kullanılabilir.
- Tepkinin bedeli uygulaması davranışları azaltmada hızla etki gösterir. Etkisi uzun dönemlidir.
- Tepkinin bedeli sürecinde uygulamacı değişmesi gereken davranışlara odaklanır.
- Tepkinin bedeli sürecinde uygun olmayan davranış ile pekiştirecin geri alınması arasında küçük bir gecikme vardır.

MOLA

- Mola uygun davranışın ardından belirli bir süre pekiştirme kaynaklarından uzaklaştırılmasıdır.
- Mola temelde iki biçimde uygulanır.
 - Pekiştireçlerin çocuktan uzaklaştırılması
 - Çocuğun pekiştirme kaynaklarından uzaklaştırılması

Mola Kullanımı İçin Öneriler;

- ▶ Mola kullanımı, olumlu pekiştirme uygulaması ile eşleştirilmelidir.
- ▶ Çocuk, bulunduğu ortamın ve etkinliklerin mola alanındakinden daha cazip olduğunu algılamalıdır.
- ▶ Uygulayıcı mola uygulamasının etkisini değerlendirip etkisiz ise devam etmemelidir.
- ▶ Uygulayıcı, mola tekniğini çocuktan kurtulma amacıyla kullanıp mola uygulamasını suistimal etmemelidir.
- ▶ Mola süresi çok uzun tutulmamalıdır.
- ▶ Mola alanının pekiştirici özelliği olmamalıdır.
- ▶ Mola saldırgan çocuklar için etkili olabilirken içine kapanık çocuklar için kullanılmamalıdır.

Molanın Avantajları

- Mola ve olumlu pekiştirme süreçlerini bir arada kullanmak kolaydır.
- Mola süreçlerinin etkisi oldukça hızlıdır ve bu etki uzun sürelidir.
- Çocuğu eğitim ortamından uzaklaştırmadan da mola uygulamaları yapılabilir.
- Çok zorlayıcı davranışların (saldırganlık gibi) azaltılmasında önemli bir seçenektir.

Mola'nın potansiyel yan etkileri ve dezavantajları;

- Çocuğun pekiştireç bulamayacağı bir alana gönderilmesi, uygulayıcı için olumsuz pekiştirme etkisi yaratabilir.
- Mola süresi uygulayıcı tarafından uzatılarak, mola suistimal edilebilir.
- Çocuklar arasında ki bireysel farklılıklar dikkate alınmazsa, çocukların birinin diğerine karşı pekiştirilmesi ya da cezalandırılması olarak algılanabilir.
- Çocuk başka uygun olmayan davranışlar sergileyebilir.
- Çocuğun eğitim ortamından uzaklaştırılması akademik performansı olumsuz etkileyebilir.

DÜZELTME (ONARMA)

Düzeltilme uygulamasında çocuk çevreyi uygun olmayan davranış öncesindeki durumuna getirmesidir.

Onarıcı aşırı düzeltme ve olumlu aşırı düzeltme olmak üzere iki şekilde uygulanır.

ONARICI AŞIRI DÜZELTME

- Onarıcı aşırı düzeltme çocuğun uygun olmayan davranış sonrasında ortamı düzenlenmesinin üstüne daha fazla görevler eklenerek bir tür ceza verilmesidir.

Örn: Duvarı karaladığında tüm duvarı temizletmek.

- Onarıcı aşırı düzeltme uygulaması uygun olmayan davranış üzerinde odaklanması nedeniyle olumsuz davranışı azaltma yerine arttırma etkisi olabilir.

Olumlu aşırı düzeltme

- Olumlu aşırı düzeltme Problem davranışın o ortam içinde olması gereken şeklinin bireye yaptırılması olarak uygulanmaktadır.

Örn: Duvarı çizen çocuğa kağıt kalem vererek bazı şekilleri kopya ettirmek.

BEDENSEL CEZA

Bu uygulama için bence uygulamacı davranış değiştirme yöntemlerini bir kez daha incelemeli.

Cezadan kaçınmanın pek çok nedeni vardır

- Ceza davranışı azaltmaz, sadece baskılar yani cezanın varlığında ortaya çıkmasını engeller.
- İyi ve haklı nedenlere dayanmayan ceza başka davranış sorunlarına yol açar. (Korku, kaygı ve saldırganlık gibi).
- Cezanın etkisi ceza vereni pekiştirebilir.
- Ceza uygun davranışın ne olduğuna ilişkin bir ipucu sağlamaz. Ceza veren kişinin saldırganlığı ceza alan ve bunu izleyen çocuklar için olumsuz bir modeldir.

- Ceza cezalandırılan çocukta dargınlık ve içe kapanma gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir.
- Ceza olumlu iletişim kurma fırsatlarını engeller.
- Ceza güçlünün haklı olduğu imajı yaratabilir.
- Cezalandırılan çocuğun akademik çalışmalara yönlendirilmesi güçleşir. Bu da ikinci bir cezayı başarısızlığı getirir.

info@otizmvakfi.org.tr
gunduzfatih30@gmail.com

otizmvakfi

www.otizmvakfi.org.tr

TEŞEKKÜRLER ...

